

אוצר הנפש

לקט משיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א בנושאי נפש ומידות

עלון מס' 15

בא תשע"א

דבר השבוע

על ידי עשר המכות שהכה ה' את מצרים בא עם ישראל לדעת את ה', כלשון הפסוק "כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אותותי אלה בקרבך... וידעתם כי אני ה'". אכן, גם במצרים נאמר על דרך זה: "וידעו מצרים כי אני ה' בנטותי את ידי על מצרים".

לכאורה איזו משמעות יש לידעת המצרים, שבסוף התהליך טבעו בים?! בחסידות מתפרש "וידעו מצרים" כינשובר מצרים'. יציאת מצרים היא שחרור בני ישראל מקליפות מצרים. במהלך גלות מצרים התרקם עם ישראל וצמח כפרי בקליפתו. לגילוי הפרי דרושה שבירת הקליפה שעליו. רק כאשר מתקיים "וידעו מצרים", כאשר נשברת הקליפה, מתגלה ה"וידעתם כי אני ה'" - הדעת הקדושה המאפיינת את בני ישראל. הדעת האמיתית היא הכח המיוחד את בני ישראל השייכים לצד הקדושה מכל יתר בני אומות העולם ששורשם הוא ב"אל אחר אסתרס ולא עביד פירין", משום שאין בו דעת אמיתית כלל. שבירת הקליפות שלאחריה מתגלה הפרי היא באמצעות עשר המכות. ביציאת מצרים שבר ה' את גי הקליפות הטמאות, קליפות הרע הגמור, אך הקליפה הדקה נותרה והיא תוסר רק לעתיד לבוא בהעברת הטומאה מן הארץ.

"מעין גנים"

הגדלת הטוב והקטנת הרע (חלק א')

ככלל, הטוב אמור להיות גדול ועל כן יש להרחיבו ככל האפשר. לעומת זאת, הרע אמור להיות קטן ולכן יש לצמצמו ככל האפשר. כיצד האדם מגדיל את הטוב? לאחר עשיית מעשה טוב, מעשה שהוא קטן וגבולי, על האדם להוציאו ממנו ולהחזירו לה' - "תן לו משלוי". בפעולה זו הטוב גדל ומתרחב עד אין סוף, היות שהקב"ה הוא אין סוף. עבודה זו היא עבודת ה**ביטול** בנפש.

כיצד האדם מקטין את הרע? לאחר עשיית מעשה רע על האדם לייחס ולהאשים רק את עצמו בגרימתו. בפעולה זו הוא מקטין את הרע ע"י שמצמצמו בתוכו ואף לא נותן לו במחשבתו שום גיבוי ומציאות חיצונית על מנת שלא יתפשט (כאשר לרע יש מציאות בחוץ, "חפצא", הוא מתחיל להתפשט בלי סוף עד שהאדם מגיע להאשים את ה' ברע, ר"ל).

התגובה למעשה הרע דורשת עבודה פנימית של **שפלות** ו**תשובה** בנפש היינו צמצום הרע בתוך האדם ע"י הכרתו בפחיתותו ובריחוקו מה'. עבודה זו של שפלות, מידתו של דוד המלך שאמר "והייתי שפל בעיניך", שייכת למדרגת ה**בעל תשובה**, שעל ידי לימוד התורה ודרך החסידות לומד ו**מתאמן** (מלשון **אמונה**) כדי לדעת כיצד להגיב נכון למעשי הרעים שבדאי הוא עושה, כי הרי "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", שגם על פי פשט הפסוק מובן שלכל יהודי ואפילו לצדיק יש פגמים רבים.

עבודת הביטול היא **עבודת הצדיק** שעמל בפנימיות כיצד להינצל מנשיכת הנחש בעקבו (בסופו) של המעשה הטוב שעשה, ולקיים את ה"תן לו משלו" כי אתה ושלך שלו". בכל זאת, העבודה הפנימית הנדרשת לאופן התגובה ביחס למעשה הרע, היא באין ערוך עמוקה יותר, ויש להתייחס אליה יותר בכובד ראש, ע"י "במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד שם". (אוצר הנפש ב')

מידת התמימות (חלק א')

הפנימיות של מידת ה**הוד** היא **תמימות**. בדרך כלל המילה "**תמים**" מתורגמת בתנ"ך ל**שלים**. כיום מזהים יותר את התמים כנאיבי, פתי, או כהפוך מרמאי, אדם שלא יודע את מלאכת הרמיה, ואם ינסה לעשות זאת, מיד יתפסו אותו, מפני שהרמאות אינה בטבעו ואין לו שייכות אליה.

בחסידות מובא שמידת התמימות מופיעה בשלוש רמות בנפש: תמימות ברצון, תמימות בלב ותמימות במעשה.

תמימות ברצון פירושה שיש לאדם רצון שלם. 'תמים' בכל מובניו בא לשלול חיצוי או פיזור בנפש. אדם שהוא חצוי (ובאופן הפסיכולוגי החריף - מפוצל אישיות) הוא הפך התמימות. תיקונו של אדם בעל נטיה לסכיזופרניה הוא במידת ההוד, בתמימות. עיקר החיצוי של האדם הוא שאינו מדבר מה שיש לו בפנים. הוא אחד בפה ואחד בלב, אין תוכו כברו. יש כמה פתגמים של הרבנים מחב"ד (ובפרט הרש"ב) המפרשים את המילה "תמים" - תוכו כברו. אדם שאינו חצוי לשניים.

תמימות ברצון פירושה שאין לאדם רצונות רבים שונים ומנוגדים, אלא רצון אחד שלם ואמיתי. העובדה שיש לאדם רצון אחד אינה מחייבת שכל מעשיו יוצאים לו כרצונו בשלימות. תמימות ברצון לא מחייבת תמימות במעשים.

יש סיפור ידוע מאד על רבי לוי יצחק מברדיצ'ב, שאפה מצות של פסח בזיעה, בטירחה ובחרדת קודש שמא הן לא מהודרות. כאשר יצא לביתו, כשהוא נושא את מצותיו, פגש מולו יהודי פשוט ותמים השמח במצותיו, שאפה את מצותיו לפי מיטב ערכו הפשוט. הצדיק הרגיש אז שמצותיו עדיין לא שלימות והציע לאותו יהודי להתחלף במצות! היהודי הפשוט היה מאושר לקבל את מצותיו של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב ושניהם יצאו מרוצים מהיעסק' הזה. זהו סיפור על אחד התמים ברצונו, אך לאו דוקא במעשיו ולהפך.

כעת נלמד על המדרגה שבין המעשים לרצון - מדרגת הלב. מהי **התמימות בלב**?

כיום המילה המתארת תמימות היא "רצינות", שאינה עברית בשורשה, אלא ערבית. לפי סיפורנו, הרצינות, התמימות שבלב, באה לביטוי בזמן אפיית המצות. הנקודה אינה רצון האדם שלפני האפייה ולא המצות שהוא לוקח אחרי שאפה, אלא כיצד הוא עושה את עבודתו. העובדה שהוא שקוע ורציני בעבודה משקפת את לבו.

יש אדם כן שלושה סוגי תמימות - להיות שלם ברצון, שלם בלב, ושלם במעשים. מעשיו של זה שיש בו **תמימות במעשה** יוצאים שלמים וטובים. תמים במעשים הוא אדם מוצלח ואפילו בר מזל המבצע את הכל היטב.

(אוצר הנפש א')

אותיות מחכימות: בית ישראל - בלי ראשית

בית ישראל מבוסס על נחיות - בלי ראשית.

רגלי אליהו הנביא מחוץ לעגלה - תיקון ההקפדה (חלק ב')

פעם אחת הרב יעקב יוסף אב"ד פולנאה הנקרא ע"ש ספרו תולדות יעקב יוסף, מגדולי תלמידיו של הבעש"ט, ביקש מהבעש"ט שיזכה לגילוי אליהו, וגם ביקש עצה שלא יתרגש מכך, היינו שלא תתעורר בו קפידה. הבטיח לו הבעש"ט שבקרוב יזכה הן לגילוי אליהו וגם יתן לו עצה שלא יקפיד ויתרגש מכך.

בנוסעו לביתו מבית רבו, פגע בדרך יהודי הולך רגל וביקש התולדות יעקב יוסף את האיש ההולך שישב לו בעגלה שהוא נוסע ולמה לו לכתת רגליו. האיש נאות, ועלה על העגלה וישב לו, אבל את רגליו לא הכניס בעגלה ועזב אותן תלויות מחוץ לעגלה.

ויאמר התולדות יעקב יוסף להולך: "למה אין אתה מכניס את רגליך לעגלה כמו כל האנשים הנוסעים, המכונסים בעגלה עם הרגליים? ויאמר האיש: "דוד המלך אומר בתהלים "אשרי האיש שככה לו" - מי הוא האיש אשרי לשון אושר שככה לו, שטוב לו בכל מצב שבו נמצא, אם הרגלים בעגלה או חוצה לה". אחרי זמן מה בא בעל התולדות לבעש"ט למעזיבו, ושאל: "כ"ק מורנו הבטיח לי שאזכה לגילוי אליהו, וטרם זכיתי לכך. ויאמר לו הבעש"ט: "ההולך רגל שנסע יחד עם כ"ק בעגלה, ואמר לכבודו 'אשרי האיש שככה לו', וגם רמז שכבודו לא יהיה קפדן ויקבל כל דבר במצב רוח טוב, היה אליהו וכבודו לא הרגיש".

ר'חמנא לבא בעי" - העיקר הוא הלב הטוב של היהודי

ההקפדה על מיקום רגליו של ההלך - אליהו הנביא - אם הן בחוץ או בפנים אינה סתמית. רגלים הן מלשון הרגלים ויש כאן הבחנה בין הרגלים חיצוניים להרגלים פנימיים. ההקפדה על הרגליים שנמצאות בחוץ מבטאת הקפדה על הרגליו החיצוניים של יהודי פשוט. עד לתקופת הבעש"ט נהגו הצדיקים לייסר את היהודים הפשוטים. הבעש"ט בא ללמד את צדיקי הדור לא להקפיד עליהם. הוא גילה שהעיקר הוא "ר'חמנא לבא בעי". פתגמו הידוע הוא "לב ישראל חי" - אם מעודדים את פנימיות לבו הטובה של היהודי הפשוט יתקנו לבסוף גם הרגליו הרעים.

הוצאת הרגלים של ההלך - אליהו הנביא - בחוץ מבטאת את העדפתו ללכת רגלי. הוא נאות ל"בעל התולדות" כדי לעשות לו טובה. "בעל התולדות" מקפיד משום שנדמה לו שהוא הנותן. הוא לא יודע באמת את הכלל שהמקבל נותן בעצם קבלתו יותר ממה שהנותן נותן - "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית". כאשר בעל הבית שוכח זאת הוא עלול להקפיד על העני. **הקפידא** היא מלשון **קיפוד** קוצני. המקפיד דוקר את זולתו בדיבוריו גם בדקות. כך למשל שאלתו של "בעל התולדות" להלך מדוע הוא הולך בדרך ולא נוסע היא קפידא. כל מילת ביקורת היא 'קוף' של המקפיד. יש בסיפור יראת שמיים שעלולה להיות חיצונית. אפילו מצווה כזו של גמילות חסד נעשית באופן ידתי חיצוני. הבעל שם טוב, שהוא טוב בעצם, בא לתקן זאת. הוא 'בעל הבית' של הטוב. האדמו"ר הזקן וה"צמח צדק" אומרים שהמתנגדים הם 'צדיקים' וכוננתם היא שהם חייבים להיות צודקים תמיד. כל כוונתם במעשיהם היא להיות צודק ואילו מטרת החסידות היא להיות **טוב בעצם**, להיות במודעות טבעית שיטבע הטוב להיטיב. הבעש"ט בא להטביע את הטוב בחסידיו.

(התוועדות, תש"ס)

חולשה אינה חיסרון (חלק ה')

למרבה הפלא מופיע השורש ח.ל.ש רק חמש פעמים בכל התנ"ך למרות שהוא שורש חשוב. הוא מופיע פעמיים בתורה ועוד שלוש פעמים בני"ך. הפעם הראשונה - **ויחלש** יהושע את עמלק לפי חרב", במלחמת עמלק. יהושע לא השמיד אותם כפי המצווה בתורה "תמחה את זכר עמלק", וחז"ל אומרים שלא עשה זאת "על פי הדבור" אלא רק החליש אותם.

עמלקי זה אחד שחושב שהוא סופר-מן, והתיקון שלו הוא לגלות לו שהוא חלש. לפעמים יותר טוב רק לגלות את החולשה - שזה ראשית התיקון, אפילו של עמלק - מאשר להרוג אותו. אם יהושע היה הורגו הוא לא היה יודע בסוף שהוא חלש, לכן פעל על פי דרגה גבוהה מאוד, למעלה מטעם ודעת הרגיל אפילו של התורה (שמצווה: "תמחה") - "ויחלש יהושע". צריך רק להכניס בו חולשה, להוכיח לו שהוא חלש, ועל ידי כך הופכים אותו קצת להיות בן אדם.

הפעם השנייה בה מופיע השורש ח.ל.ש בתורה היא כאשר משה יורד מההר עם הלוחות - שתיכף ישבור אותם. יהושע חושב שיש מלחמה במחנה, ומשה אומר לו "אין קול ענות גבורה ואין קול ענות **חלושה**, קול ענות אנכי שומע". אין קול של גיבורים שמנצחים ולא קול של חלשים שמפסידים, אלא רק קול שמענה את הנפש. חלש בפסוק זה עומד מול גיבור. היום היו אומרים שמול חלש זה חזק - **חלש חזק**, ר"ת **חח**, עולה **מלך המשיח**.

הנביא אומר "**החלש** יאמר גיבור אני". החלש רוצה להיות גיבור ולא מסכן. אנו מעוניינים להחדיר את הגישה שלא כל כך גרוע להיות חלש. אדרבה, אם אתה חלש אתה בן אדם! כמובן שצריך לדעת מה עושים עם החולשה כדי שהיא לא תהפוך להיות חסרון (חלל) בנפש.

(כ"א אייר, תש"ע)

פרצוף ה'אדם' (חלק י')

הכוח להתעקש ולא להתחרט - 'אדם' בספירת הנצח

נצח מופיע בפסוק "וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם". החידוש כאן, שלהיות "לא אדם" זה פרט של להיות אדם. "**לא אדם**" - הוא הנצח של האדם הישראלי - "נצח ישראל".

למה מתכוונים כשמציעים לאדם שיש לו איזה בעיה נפשית להיות גם "לא אדם"? בלשון החסידות הכוונה להיות **עקשן**. הקב"ה הוא "לא אדם להנחם" אך מוצאים שיש הרבה פסוקים שה' ינחם, והכוונה דווקא לגבי המלכת בית דוד, לגבי משיח (ה' התחרט על בית שאול ומבטיח שעל בית דוד לא יתחרט, ויקים לו בית נאמן. החידוש כאן הוא שדוד מתפלל עליו ומתפעל ממנו, שזה לא לפי "תורת האדם" - ה' יכול להתחרט לפי מעשה התחוננים, ואילו לגבינו באופן מיוחד יוצא דופן "לא אדם הוא להנחם").

להתחרט זו תכונה אנושית כמ"ש "חרט אנוש". להיות אנושי זה להתחרט, גם על דברים לא טובים וגם בכלל. האדם הוא לא יציב עד הסוף. אך "חרט אנוש" הוא גם במשמעות של דבר קבוע, חרוט בנפש - לכאורה דבר והיפוכו. ההסבר לכך הוא שהדבר הכי חרוט וקבוע באישיות הוא חוסר היציבות.

אכן, נצח והוד הם ספירות של יציבות. לכן בנצח אדם יכול לקבל החלטה בדעתו שבנקודה זו אני לא אז, בכך הוא בוחר להיות "לא אדם", שזו השלמות שלו, הנצח שלו - "כי לא אדם הוא להנחם" (**אדם לא אדם = שלמות**).

בשביל לנצח צריך הרבה התגברות ועקשנות. רוב הזמן קיימת עקשנות בטבע, בלי להרגיש עקשן, אבל בשעת ניסיון צריך להתגבר במידה זו, להתגבר על מנת לנצח. לכן נצח זה או נצחיות כשזה בטבע, או ניצחון כשצריך לעמוד בניסיון.

(כ"א אייר, תש"ע)

אמרת הרב

חטא עץ הדעת טוב ורע הוא מודעות עצמית מופרזת וזה סימן שאיני מאוזן.

ניתן להשיג את ספרי "אוצר הנפש" בין כל

ספרי הרב גינזבורג באתר www.pnimi.org.il

או בטל' 050-6360882 או 1700700966

הרשמה לקבלת העלון: odedm@neto.net.il

